

SATVERSMES TIESAS TIESNESIS

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. Fakss: 67830770. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Satversmes tiesas tiesneša

Jāņa Neimaņa

ATSEVIŠKĀS DOMAS

Rīgā 2023. gada 12. jūlijā

lietā Nr. 2022-31-03

„Par Ministru kabineta 2016. gada 5. jūlija noteikumu Nr. 445 „Pedagogu darba samaksas noteikumi” 1. pielikuma 4. tabulas 3. punkta un 3. pielikuma 7. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 107. pantam”.

Satversmes tiesa 2023. gada 29. jūnijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2022-31-03 „Par Ministru kabineta 2016. gada 5. jūlija noteikumu Nr. 445 „Pedagogu darba samaksas noteikumi” 1. pielikuma 4. tabulas 3. punkta un 3. pielikuma 7. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 107. pantam”.

Nepiekrītu tiesas sprieduma secinājumam par apstrīdēto normu neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, jo apstrīdēto normu radītajai atšķirīgajai attieksmei trūkstot leģitīma mērķa. Nepiekrītu arī tiesas atteikumam izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 107. pantam.

Pirmkārt, tiesiskās vienlīdzības principa piemērošana vispārīgi pārbaudāma divos soļos: 1) vai pastāv tiesiski nozīmīga nevienlīdzīga attieksme un 2) vai šāda nevienlīdzība ir konstitucionāli tiesiski attaisnojama. Lai noteiktu, vai pastāv tiesiski nozīmīga nevienlīdzīga attieksme, nepieciešams pārbaudīt, vai vispār vairākas gadījumu grupas jeb situācijas ir salīdzināmas. Tiesa ļoti intensīvi argumentēja, ka pirmsskolas izglītības pedagogi un vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības pedagogi ir salīdzināmi. Tam es piekrītu, ka šīs grupas vieno tiesas norādītie pedagogu grupu raksturojošie elementi. Taču, izlietojot visus spēkus pamatojot pedagogu grupu salīdzināšanas iespēju, tiesa zaudēja savu jaudu. Turpinājumā tiesa aprobežojās ar secinājumu, ka atalgojuma atšķirību mērķis ir vienīgi budžeta iespējas un tas nav leģitīmi. Tāpat tiesa zaudēja savu spēku pārbaudīt apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 107. pantam.

Pretstatā vairākuma viedoklim, ka atšķirīgai attieksmei neesot leģitīma mērķa, es uzskatu, ka tas spriedumā tika nepareizi traktēts un pakārtots sprieduma rezultātam. Jau atbildes rakstā Ministru kabinets norādīja, ka atalgojuma atšķirības pirmsskolas izglītības pedagogu un vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības pedagogu starpā ir pamatotas ar vairākām atšķirībām pirmsskolas izglītības pedagogu un vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības pedagogu darbā. To arī norādīja savā viedoklī tiesībsargs (uzskatot gan, ka salīdzināmās pedagogu grupas nemaz tamdēļ neveidojas). Manuprāt, tie bija saprātīgi iemesli un kalpoja arī par leģitīmu pamatu atšķirībām pamata atalgojuma jautājumā.

Turpretim tiesa izmantoja Ministru kabineta pārstāvju sacīto, ka atšķirības saistītas ar valsts fiskālajām iespējām. Tomēr šo valdība norādīja, lai pamatotu, kādēļ arodbiedrības pieprasīto pedagogu atalgojuma pieaugumu nav iespējams sasniegt straujāk, nevis tam, kādēļ pastāv atšķirības pirmsskolas izglītības pedagogu un vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības pedagogu atalgojuma jautājumā. Es drīzāk saskatu, ka izskatāmajā lietā atalgojuma atšķirību mazināšana saistīta gan ar politisko interešu grupu spiedienu, gan ar pieejamo finansējumu, taču vairākums to traktēja vien tā, ka atalgojuma atšķirības ir pamatotas ar budžeta iespējām.

Pārbaudot tālāk vienlīdzības principa ievērošanu, manuprāt, bija jāsecina, ka valdība, noteicot nelielas atšķirības darba atalgojumā, nav rīkojusies patvaļīgi, jo atšķirību pamatā ir racionāli fakti, kas saistīti ar atalgojuma diferenciacijas mērķi. Lai gan pedagoga darbam vispārējās mērogos tik tiešām ir viens mērķis, dažādu vecuma grupu izglītojamo pedagogu profesionālās kvalifikācijas prasības, pedagogu studiju atšķirīgais apjoms, pedagogu darba stils un saturs būtiski atšķiras atbilstoši apmācāmo bērnu vecumam, koncentrēšanās spējām, fizioloģiskajām vajadzībām un citiem aspektiem. Atšķirības atzītas arī spriedumā: “Mācību stundu skaits pieaug proporcionāli, izglītojamam pārejot augstākā vispārējās izglītības pakāpē. Tāpat mainās arī mācību priekšmetu apguves metodika, mācību līdzekļi un izglītojamo iesaiste mācību procesā. Līdzīgi mainās arī pedagoga darbs mācību līdzekļu sagatavošanā un saskarsmē ar izglītojamiem, kas citstarp paredz individuālu pieeju konsultācijās un darbā ar izglītojamiem, kuri uzrādījuši izcilību kādā no mācību priekšmetiem” (*sk. sprieduma 16.2.1. punktu*). Cita starpā šāds mācību satura sarežģītības pieaugums arī ietekmē arī laika apjomu, ko pedagogiem jāvelta, lai sagatavotos mācību stundām un individuālajam darbam, kā arī to tālākizglītības prasības. Tieši atšķirības pedagogu darba vidē, darba pienākumos un mācību metodēs ir šādi fakti, kas pieļauj un, iespējams, pat pieprasa niansētu novirzi atalgojumā. Tie arī veido atšķirīgās attieksmes pamatojumu tiktāl, ciktāl atšķirīgā attieksme nav klaji patvaļīga jeb atalgojums – klaji jeb nesamērīgi nevienlīdzīgs.

Tas, ka starp pedagogu grupām pastāv atšķirības to atšķirīgo darba pienākumu un to īstenošanas formas dēļ, nekādā gadījumā nenožīmē, ka kāda no tām ir mazāk vērtīga. Ir pašsaprotami, ka pirmsskolas vecuma bērnam pirmsskolas izglītības iestādes nodrošinātā attīstības programma ir fundamentāla socializēšanās prasmju, empātijas, patriotisma un citu īpašību nostiprināšanā, tam attiecīgi ietekmējot arī valsts ekonomisko un zinātnības izaugsmi. Kā norādījusi Dr.paed. Linda Daniela, pirmsskolas izglītības pakāpē bērna sasniegumu novērtēšana esot pat sarežģītāka nekā citās pakāpēs. Tikpat vērtīgs – citā veidā – ir vispārējās izglītības pakāpēs nodarbināto pedagogu darbs, īstenojot jauniešu tiesības uz pamatizglītību un līdzdarbojoties to patriotiskajā audzināšanā. Tomēr šis jautājums ir jāaplūko plašāk: katrs darba tikumam atbilstoši īstenots pienākums rada pienesumu kopējā sabiedrības funkcionēšanā un ir vērtīgs. Sabiedrība ir spējīga funkcionēt, tikai pateicoties darbu dalīšanai, un to, cik būtiska ir katra profesija, labi varējām novērot pandēmijas laikā.

Satversmes tiesas izmantotais jēdziens “vienādas vērtības darbs” Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas praksē galvenokārt izmantots dzimuma diskriminācijas, kā arī citu diskriminācijas veidu kontekstā, kas nav šīs lietas jautājums (*sk. sprieduma 15.2. punktu un citētā dokumenta - Committee on Economic, Social and Cultural Rights. General comment No. 23 (2016) on the right to just and favourable conditions of work (Article 7 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights), E/C.12/GC/23, 27 April 2016 – apakšnodaļas virsrakstu “Equal remuneration for work of equal value without distinction of any kind, in particular women being guaranteed conditions of work not inferior to those enjoyed by men, with equal pay for equal work”*). Atziņa, ka dažādu profesiju darbs ir vienādas vērtības, automātiski nevar pieprasīt identisku, šablonisku atalgojumu, jo šādi vienlīdzības princips tiktu pārkāpts no pretējās puses – nosakot vienādu atalgojumu grupām, starp kurām pastāv būtiskas faktiskās atšķirības citos aspektos. Līdz ar to atalgojumam par vienādas vērtības, bet savā būtībā dažādu darbu būtu jāatrodas salīdzināmā amplitūdā jeb vienā algu grupā, kura ietvaros pieļaujamas dažādas atšķirības, ņemot vērā katra darba individuālās nianšes, tostarp izglītību, darba slodzi darba vietā un ārpus tās, profesijā nodrošinātos labumus un citus aspektus.

Tāpat tas, ka ar apstrīdēto normu cita starpā tiek atšķirīgi sadalīti ierobežoti valsts budžeta līdzekļi, nenožīmē, ka atšķirīgajai attieksmei nevar būt cits pamatojums, finansiālajam aspektam rodoties kā otršķirīgai normas ietekmei. Citiem vārdiem – valsts budžeta līdzekļu ietaupījums rodas, jo konkrētajā brīdī likumdevējs ir uzskatījis starp pedagogu grupām pastāvošās atšķirības par pietiekami būtiskām, lai tās ietekmētu to atalgojumu.

Otrkārt, nepiekrītu tiesas izvēlētajai pozīcijai, izvairoties analizēt un skaidrot vienlīdzības principam līdzvērtīgi svarīgo Satversmes 107. pantu un tā saturu. Satversmes tiesas uzdevums ir sniegt pilnvērtīgu apstrīdēto normu satversmības pārbaudi, tostarp, atklājot Satversmes normu saturu, pamattiesību saturu. Katrs pieteikums ir iespēja Satversmes tiesai tālākveidot un attīstīt Satversmi. Satversmes 107. pants līdzšinējā tiesas judikatūrā ticis apskatīts ļoti maz, un, kā redzams no pieaicināto personu viedokļiem, Latvijas tiesību zinātnē tiek izprasts dažādi. Satversmes 107. panta satura skaidrojums ļautu gan likumdevējam labāk izprast savas darbības tiesisko atbilstību Satversmei, gan arī pārējai sabiedrībai zināt un saprast pamattiesību saturu. Galu galā, pati Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tās uzdevums atbilstoši tās kompetencei ir nodrošināt tādas tiesību sistēmas

pastāvēšanu, kurā pēc iespējas pilnīgāk un aptverošāk tiktu novērsts regulējums, kas neatbilst Satversmei vai citām augstāka juridiskā spēka tiesību normām (aktiem), kā arī dot savu vērtējumu konstitucionāli nozīmīgos jautājumos (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 7. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2008-35-01 11.2. punktu*). Vienalga, vai tas būtu efektivitātes labad vai nevēloties cīnīties ar jauniem izaicinājumiem, tiesa, kas izvairās atbildēt uz pusi no tai uzdotajiem jautājumiem, nepilnvērtīgi īsteno savu misiju.

Tiesnesis*

J. Neimanis

*Dokuments parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu.